

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ISSN: 2992-8902

Digital
Object
Identifier

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIALS
NUMBER
SYSTEM-CENTRE

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMAKOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI" PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Sevil Piriyeveva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlari	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeyisovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarning optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmatova Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarning xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sultonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayriyevich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salamov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklastarlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinov Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oyul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligidagi boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlarini	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlarini	336
Xatamov Kobil Xayriyevich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavliyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalari hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Isturdiev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlari tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultonov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi.....	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rne	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rne	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Beknazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarini takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, klotantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'rni.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Qudratov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaiika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'rni..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Василя Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджапбай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

CHORVACHILIK TARMOG'IDA MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYTLARI

Salamov Ibroxim

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti "Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi"
kafedrası dotsenti, i.f.n.

Nurmanov Sherzod Xujayarovich

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti "Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi"
kafedrası assistenti

Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Iqtisodiyot fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mamlakatimizda barqaror va samarali iqtisodiyotni shakllantirish borasida amalga oshirib kelinayotgan islohotlar bugungi kunda o'zining natijalarini ko'rsatmoqda. Jumadan, qisqa vaqt ichida iqtisodiyotda chuqur tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, aholi daromadlarining o'sishini taminlash, samarali tashqi savdo hamda investitsiya jarayonlarini kuchaytirish, qishloq xo'jaligi va uning mahsulotlarini qayta ishlovchi tarmoqlarni isloh hamda modernizatsiya qilish, kichik biznes va tadbirkorlik sohasi barqaror rivojlanirish, oqilona olib borilgan moliya-kredit siyosati respublikada iqtisodiyotning tez suratlarda bilan rivojlanishini taminlamoqda.

Kalit so'zlar: samarali iqtisodiyot, investitsiya, tarkibiy o'zgarish, rivojlanish, islohot, moliya, kredit siyosati, kichik biznes, tadbirkorlik.

Abstract: The reforms implemented in our country to create a stable and effective economy are showing their results today. From Friday, to implement deep structural changes in the economy in a short time, to ensure the growth of the population's income, to strengthen the effective foreign trade and investment processes, to reform and modernize the industries processing agriculture and its products, to sustainably develop the small business and entrepreneurship sector, A rational financial and credit policy ensures the rapid development of the economy in the republic.

Key words: efficient economy, investment, structural change, development, reform, finance, credit policy, small business, entrepreneurship.

Аннотация: Реформы, проводимые в нашей стране для создания стабильной и эффективной экономики, сегодня показывают свои результаты. С пятницы осуществить в короткие сроки глубокие структурные изменения в экономике, обеспечить рост доходов населения, усилить эффективные внешнеторговые и инвестиционные процессы, реформировать и модернизировать отрасли переработки сельского хозяйства и его продукции, устойчиво развивать сектор малого бизнеса и предпринимательства. Рациональная финансово-кредитная политика обеспечивает быстрое развитие экономики республики.

Ключевые слова: эффективная экономика, инвестиции, структурные изменения, развитие, реформа, финансы, кредитная политика, малый бизнес, предпринимательство.

KIRISH

Mamlakat yalpi ichki mahsuloti 9,1 barobarga ko'payganligiga qaramasdan aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan yalpi ichki mahsulot 7,7 amaldagi pirovard iste'moli 9,9 iste'mol mollari ishlab chiqarish esa 9,9 barobarga ko'paygan. Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish 6,2 barobarga jumladan, dehqonchilik mahsulotlari 6,6 va chorvachilik mahsulotlari 5,7 barobarga oshgan. Chakana tovar aylanmasi 10,4 marta va aholiga pullik xizmat ko'rsatish 13,7 martaga ko'paygan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlovchi sanoat sohasini, xususan, oziq-ovqat, yengil sanoat, charm poyafzal ishlab chiqaruvchi sanoat korxonalarini modernizatsiyalash, texnik va texnologik yangilash hamda zamonaviy korxonalarning bunyod etilishi natijasida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish 9,2 marta, nooziq-ovqat mahsulotlarini 11,9 marta ko'paygan. Shu davrda oziq-ovqat mahsulotlarini eksport qilish 206.1 mln. AQSH dollarlarida 1675.6 mln. AQSH dollarigacha yoki 8,1 barobarga ko'paygan.

O'rganilayotgan davrda aholi jon boshiga iste'mol tovarlar izlab chiqish 105,3 ming so'mdan 883,0 ming so'mgacha yoki 8,4 marta shu jumladan, oziq-ovqat mahsulotlarini 41,7 ming so'mdan 324.9 ming so'mgacha nooziq-ovqat mahsulotlari 60,0 ming so'mdan 522,3 ming so'mgacha, yengil sanoat mahsulotlari esa 11,1 ming so'mdan 110,3 ming so'mgacha yoki mos ravishda 8,8 8,7 va 9,9 barobarga ko'paygan.

Qayta ishlanib, istemol tovarlari sifatida sanoat korxonalarida ip gazlama ishlab chiqarish 30,3% ga, gilam va gilam mahsulotlari 37,4 ga, poyabzal 109,3 ga, go'sht va go'sht mahsulotlari 21,0 ga, kalbasa mahsulotlari 32,3 ga, sut va sut mahsulotlari 20,5 ga, non va non mahsulotlari 0,2 ga, konservalar 23,2 ga, un 8,2 ga, yorma 36,3 ga, qandolat mahsulotlari 55,8 ga, makaron mahsulotlari 18,0ga, tabiiy choy 8,2 foizga oshgan. Junli gazlama ishlab chiqarish deyarli 5 barobarga o'simlik yog'i esa 0,1 foizga kamaygan.

Go'sht va go'sht mahsulotlarini ishlab chiqarish 44.8 foizga sut va sut mahsulotlari ishlab chiqarish 49,7 foizga ko'paygan. Aholi jon boshiga go'sht va go'sht mahsulotlari ishlab chiqarish 5,8 kgdan 7,1 kkgacha, sut va sut mahsulotlari 9,5kgdan 12,1 kg gacha yoki mos ravishda 22,4% va 27,4% oshgan.

Respublikada ishlab chiqarilgan chorvachilik mahsulotlarini qayta ishlovchi korxonalarning yetishmasligi mavjudlarining eskirgani va to'la quvvat bilan ishlamasligi oqibatida xom ashyoning katta qismi qayta ishanmasdan qolmoqda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlab tayyor mahsulot darjasiga yetkazuvchi yengil sanoat korxonalari asosiy fondlarining eskirish darajasi 12.6% ni, oziq ovqat ishlab chiqaruvchi sanoat korxonalariniki esa 60.3 foizni tashkil etdi. Ishlab chiqarilgan qishloq xo'jalik mahsulotlarini sanoat asosida qayta ishlash yildan yilga ko'payib borayotganligiga qaramasdan paxta xomashyosini 34% , mevalarning 17 foizi, sabzavotlarning 12 foizi, poliz ekinlarining 7 foizi , uzumning 25 foizi, terining 28 foizi, junning 17 foizi, go'shtning 27 foizi sutning 7 foizi sanoatda qayta ishlanmoqda xolos.

Qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlovchi ko'rxonalar sonini ko'paytirish bilan birgalikda mavjudlarini modernizatsiyalash zarur. Shunga qaramasdan qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlovchi korxonalar iqtisodiy samaradorligi qishloq xo'jaligiga nisbatan ancha yuqori. Qishloq xo'jaligida yetishtirilgan mahsulotlarni qayta ishlovchi soha korxonalarining ishlab chiqarish xarajatlari tarkibida xomashyo xarajatlari 86-87 foiz bo'lgan holda rentabillik darajasi 47-48 foizni tashkil qilsa qishloq xo'jaliginiki esa atigi 18,7 % yoki deyarli 3 barobar past. Tayyor mahsulot ishlab chiqarish uchun sarflanadigan xarajatlarning 65-75foizi xomashyo yetishtiruvchilar hissasiga to'g'ri kelgani holda olinadigan daromadning 35-40% ga egalik qilmoqda. Boshqacha qilib aytganda, xomashyo yetishtiruvchilar o'z mahsulotlarini yarim narxidan arzon baholarda berishga majbur bo'lishmoqda. Agro sanoat majmuasi miqyosida qishloq xo'jaligida yetishtirilgan mahsulotlarini saqlash alohida ishlab chiqarish jarayoni sifatida mustaqil faoliyat turiga aylanmoqda. Yetishtirilgan qishloq xo'jalik mahsulotlarini buzilishiga va isrov bo'lishiga yo'l qilmasdan saqlash o'ta muhim ahamiyatga ega ekanligi shundan iboratki, aholini yil davomida uzluksiz oziq-ovqat mahsulotlari, sanoatni esa xom ashyo bilan taminlash bevosita ushbu sohaning shakllanishi va rivojlanishiga bog'liq. Ammo saqlash va qayta ishlash korxonalari yetishmasligi va zamon talablariga javob bermasligi ishlab chiqarilgan qishloq xo'jalik mahsulotlarining isrof bo'lishiga olib kelmoqda. Saqlashning ilg'or usullarini qo'llash mahsulotlar isrof bo'lishini keskin kamaytirish imkonini beradi.

Mahsulotarni uzoq muddatli va samarali saqlash qishloq xo'jalik mahsulotlariga nisbatan narxlar oshgan mavsumlarda sotishni tashkil etish ularni yetishtiruvchi va saqlovchi subyektlarning iqtisodiy samaradorligini oshishiga, saqlash mahsulotlar ishlab chiqarilgan qishloq xo'jalik korxonalarining o'zida yoki iste'mol qilinadigan joylarda maxsus amalga oshiriladi.

Chorvachilik mahsulotlarini, xususan, go'sht, sut qorako'l teri, jun qo'zi oshqozoni (shirdon)kabilarga dastlabki ishlov berish va saqlashning asosiy vazifasi minimal xarajatlar hisobiga o'z vaqtida va sifatli qabul qilish tozalash, quritish, saqlash va qayta ishlash jarayonlarini amalga oshirish hisoblanadi. Bu ishlar bilan qishloq xo'jalik, tayyorlov va qayta ishlash korxonalari shug'ullanishadi

O'zbekistonda ishlab chiqarilayotgan jami go'shtning 19.1 foizin qo'y go'shti tashkil etdi jon boshiga esa 11.7 kg tirik vaznda qo'y qo'shti ishlab chiqarilgan. barcha go'sht turlarining Ichida O'zbekistonda kam mehnat va moddiy xarajatlar sarflaniladi. Cho'l yaylov chorvachiligi xo'jaliklarida qo'y goshtini ishlab chiqarish qoramol cho'chqa go'shtiga nisbatan 2.1-2.5 marta parranda go'shtiga nisbatan esa 2.7-3.2 marta arzonga tushadi. Shu bilan birgalikda cho'l yaylov chorvachiigi xo'jaliklari olayotgan daromadlarning 70-75% i qo'ylarni tirik vaznga go'shtga sotishdan kelib tushmoqda. Shu sababga ko'ra qo'ylarni bo'rdoqilash, go'sht ishlab chiqarish hamda go'shtni qayta ishlash xo'jaliklari uchun o'ta muhim iqtisodiy moliyaviy ahamiyatga ega bo'lgan texnologik jarayonlar hisoblanadi.

Qo'ylarni bo'rdoqilash asosan 3 usulda amalga oshiriladi. Birinchisi, yaylovlarda boqib bo'rdoqilash, ikkinchisi aralash yaylovda boqish va qo'shimcha omuxta yem berish, uchinchi maxsus oziqlantirish maydonchalarida yaylovlarda boqmasdan bo'rdoqilashning keltirilgan dastlabki ikki usuli hosildorligi yuqori bo'lgan yaylovlarda qulay, arzon va tez semirtirish usullari hisoblanadi.

Bo'rdoqilangan mollarni kechiktirmasdan muddatida so'yish yoki go'shtga topshirish muddatida so'yish yoki go'shtga topshirish xo'jaliklar uchun muhim iqtisodiy va moliyaviy ahamiyatga ega bo'lgan texnologik jarayon hisoblanadi. Bu jarayonni samarali tashkil etish orqali semirtirilgan mollarning tirik og'irligi va go'sht chiqimi ko'payadi ortiqcha sarf xarajatlarning oldi olinadi. Go'sht sanoati mollarni so'yish, go'sht, sovutilgan va muzlatilgan go'sht hamda go'sht mahsulotlari ishlab chiqarish bilan bevosita bog'liq bo'lgan faoliyat turlarini amalga oshiradi. Bundan tashqari soha korxonalari mol go'shti yog'larini ajratib olish va eritish, go'sht va go'sht-suyak uni, qoshimcha mahsulot hisoblangan xom teri ishlov berilgan teri, suyak va boshqalarni ishlab chiqarish bilan ham shug'ullanishadi.

Go'sht sanoati korxonalarini shartli ravishda 3 guruhga bo'lish mumkin:

- so'yish va so'yib sovutishning so'yishdan farqi korxonada sovutish uskunalari mavjud bo'lib, sovutilgan go'shtlarni qisqa muddatli yoki muzlatilgan go'shtlarni uzoq muddatli saqlashga mo'lallangan;
- go'shtni qayta ishlovchi zavodlar mollarni so'yishdan hosil bo'lgan mahsulotlarni qayta ishlaydi.

Sohaning asosiy korxonalari bo'lib, bir semenada 5 tonnadan 200 tonnagacha go'shtga ishlov beriladigan go'sht kambinatlar va bir smenada 10 tonnadan 40 tonnagacha go'sht mahsulotlarini tayyorlaydigan go'shtni qayta ishlaydigan zavodlar hisoblanadi. Ayrim qishloq xo'jalik korxonalarida mollarni so'yish va go'shtni qayta ishlash sexlari tashkil qilingan. Bular kichik va o'rtacha quvvatdagi sexlar hisoblanib, bir semenada 2 tonnagacha go'sht mahsulotlarini qayta ishlashga asosan kolbasalar ishlab chiqarishga mo'ljallangan. O'rganilgan davrda sanoatda go'sht va go'sht mahsulotlari ishlab chiqarish 221,1 tonnaga yetib, 48,8 foiz, jon boshiga esa mos ravishda 5,8 kg. 7,7kg., 32,8 foizga ko'paygan. Istemol qilingan go'sht va go'sht mahsulotlari shu davrda 292,0 ming tonnadan 310 ming tonnagacha yoki 6,2 foizga oshgan. Jon boshiga istemol qilingani esa 11,1 kg. dan 9,99kg. gacha yoki 10 foizga kamaygan. Bu ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, yiliga 90–100 ming tonna go'sht chetdan olib kelinib qayta ishlanmoqda.

Go'sht va go'sht mahsulotlari ishlab chiqarish sohasi korxonalari sifatli xomashyo bilan taminlanishi muhim ahamiyatga ega bo'lgan muammolardan bir ekanligining sababi jami xarajatlarning deyarli 70% chorvachilik xomashyosini to'g'ri kelgan, olinadigan mahsulotlarning istemol qiymati bevosita ularning sifat ko'rsatkichlariga bog'liqligi bilan izohlanadi.

Aniqlanganki, obyektiv baho beruvchi ko'rsatkich bu galda og'irligi, u esa bevosita molning yoshiga va jinsiga bog'liq. Go'sht chiqimi molning yoshiga bog'liq. Qo'ylarning tirik vaznining tez suratlar bilan o'sishi ular hayotining birinchi 5 oyligida va o'sishining davom etishi esa 18 oyligigacha kuzatiladi.

Hozirgi vaqtda go'sht sanoati korxonalari tomonidan 500 turdan ortiqroq go'sht mahsulotlari tayyorlanmoqda, jumladan, kalbasaning 150 turi, 50 turdan ko'proq go'shtli konserva mahsulotlari ishlab chiqarilmoqda.

Ammo, cho'l-yaylov chorvachiligi xo'jaliklarida mollarni so'yib, go'shtni qayta ishlashning imkoni bo'lmaganligining sababli deyarli barcha mollar tirik, go'sht shaklidagisiga nisbatan 2 barobar arzon narxlarda sotilmoqda.

Qo'ychilikning yo'ldosh mahsulotlaridan biri – bu jun hisoblanadi. Qo'y junini qirqishni tashkil etish katta mehnat, moddiy xarajatlar va javobgarlikni talab etadigan ishlab chiqarish jarayonidir. Qora ko'l qo'ylari dag'al jun beruvchi zot bo'lib yiliga 2 marta bahor va kuzda qirqiladi. Qirqishdan oldin maxsus baseynda cho'miltiriladi va qo'ylarning juni qurigandan keyin maxsus jihozlangan punkitda qirqib olinadi va junni dastlabki tozalash jarayoni amalga oshiriladi, navlarga ajratiladi va zararkunandalarga qarshi ishlov berilib, toylanadi, istemolchiga yetkazib berilgunga qadar, jihozlangan omborlarda saqlanadi.

Ammo, respublikada ishlab chiqarilayotgan junga talabning keskin qisqarishi, juni sotishdan olingan daromad qo'yni qirqish xarajatlaridan ham kamligi, katta mehnat va moddiy xarajatlarning hisobiga ishlab chiqarishgan juni bir qismidan voz kechishga yani axlatga chiqarib tashlanishga yoki yoqib yuborishga olib kelmoqda. Bunday holatning yuzaga kelishiga sabab ishlab chiqarilgan junning qayta ishlovchi korxonalarining juda kamligi mavjudlari ham texnik va texnologik jihatdan eskirganligi ular tomonidan xarid qilingan jun haqqini yillar davomida to'lab berilmasligi hamda marketing xizmatining yo'lga qo'yilmaganligidir.

Respublikamizdagi ayrim tadbirkor, hunarmandlar va oilalar tomonidan dag'al jundan tayyorlangan bosh, ustki va oyoq kiyimlar, gilam va gilam mahsulotlari, uy xo'jaligi va otlar egar-javduklari uchun tayyorlangan jun buyumlar, sovg'a va suviner hamda boshqa tayyor mahsulotlarga tashqi va ichki bozorlarda xaridorlar ko'pligini ko'rsatmoqda. Demak, mamlakatda ishlab chiqarilayotgan jun xomashyosini qayta ishlashni tashkil qilish bugungi kunning o'ta dolzarb masalasidan biri hisoblanadi. Bu masalaning yechimini topish faqatgina soha samaradorligini oshirishga, balki, cho'l-yaylov chorvachiligi joylashgan hududlardagi iqtisodiy-ijtimoiy muammolarning ijobiy hal bo'lishiga ko'maklashadi va ekologik muhitning yaxshilanishiga olib keladi.

Respublika hududining istiqbolda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tezlashtirish va xomashyo yetishtiruvchilarga nisbatan uni qayta ishlovchilar 2-3 barobar ko'p daromad olayotganligini hisobga olib, cho'l-yaylov chorvachiligi mahsulotlarini qayta ishlovchi korxonalarni joylarda tashkil etish maqsadga muvofiq. Yani, ishlab chiqarish, qayta ishlash va sotishni bir korxona yoki bir hudud miqyosida jamlash mamlakat hududlarining barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni taminlaydi.

Xorijiy mamlakatlar tajribasidan malumki, quy junini qayta ishlashni tashkil qilish biznesning eng qulay va kam harajatli sohalaridan biri hisoblanadi.

Junni qayta ishlashning ustunlik tomoni shundaki, u qishloq xo'jalik mahsuloti hisoblansada, ko'pchilik mahsulotlardan farqli ularoq, oziq-ovqat mahsulotlari sirasiga kirmaydi. Shu sababli, ishlab chiqarish binolariga ham va ishlovchi xodimlarga ham mahsus talablar qo'yilmaydi. Ishlab chiqarish binolari joriy qurilish meyorlari va qoidalariga javob berishi kerak. 2-3 liniyadan tashkil topgan o'rtacha zavodda 5-6 kishi ishlashi bilan birgalikda ishchi-xodimlar maxsus malakaga ega bo'lishlari shart emas. Shunday qilib, binolarga ham ish haqiga (texnolog yoki muhandisdan tashqari qolgan ishchilar malakasiz xodimlar hisoblanadilar) ham xarajatlar minimal darajada bo'ladi.

Zavodlarni cho'l-yaylov chorvachiligi rivojlangan hududlarning uziga joylashtirish mahsulotlarni istemolchiga sotishda qulayliklar tug'diradi. Viloyat markazi yoki o'zga joyda qayta ishlanadigan bo'lsa, jun vositachilar orqali yetib boradi va narxi oshadi. Shu bilan birgalikda davlatning qishloq joylarga mo'ljallangan imtiyozlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishi mumkin. Bu imtiyozlarga maxsus shartlarda kiritdilar ajratish, soliq to'lovidan yengilliklar, texnika sotib olishdagi va lizingga olishdagi qulayliklarni kiritish mumkin.

Junni qayta ishlash uchun kerak bo'ladigan jihozlar tarkibi, zavodga kelib tushadigan junga qay darajada ishlov berilishiga bog'liq. Junni yigirish yoki ishlab chiqarish, yuvib-tozalashga nisbatan ancha ko'p xarajadni talab qiladi. Junni qayta ishlash shaklini tanlashdan kelib tushadigan xomashyoning hajmini, hududagi jun bozori holatini, ushbu hududdan tashqariga yoki xorijga sotish imkoniyatlarini va boshqa omillarni hisobga olish zarur.

Junni yuvib tozalash nisbatan kam kapital quyilmalar talab qilinadigan ishlab chiqarish hisoblanadi. Yuvish ham katta mehnat talab qilinadigan jarayon. Zavodga kelib tushadigan mahsulotni jun xomashyosi standartlari talablariga muvofiq qabul qilish va navlarga ajratish, ishlov berish keyin esa alohida sotish jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Dastlab jun maxsus mashinalarda yuviladi, suvi siqib chiqariladi hamda quritish mashinasida quritilgandan keyin toylanadi va sotishga yuboriladi.

Liniyaning yangi narxi be vosita uning yangi quvvatiga bog'liq. Misol uchun mehnat unumdorligi 10–20 kg/soat bo'lgan junni yuvish va quritish liniyasi 15000 \$ atrofida turadi, mehnat unumdorligi 400kg/soat bo'lgan liniyaning qiymatini taxminan 315-320 ming dollar. Bundan tashqari junni yuvish va quritish liniyasi quvvatiga mos bug' qozoni ham zarur. Mehnat unumdorligi 2 tonna va 10 atmosfera bosimiga ega bo'lgan bug' qozoni 61.0 ming dollar atrofida turadi. Ishlatilgan suvni tozalash va qayta ishlatish uchun tozalash inshooti kerak buladi. Bu inshoot 80 ming dollar turadi. Junni preslab tayyorlaydigan (800 x 400 x 600 mm va og'irligi 70-80 kg) stakon 4800 \$ turadi. Junning toylangani toylanmaganiga nisbatan yuqori baholanishini takidlash urinli. Shu sababli, jun preslash stanogi ishlab chiqarish jarayonini takomillashtirishning dastlabki bosqichi deyish mumkin.

Tozalangan jundan ip ishlab chiqarish ancha murakkab texnologik jarayon. Bu ko'p miqdorda investetsiya va ishlab chiqarish binolarni kengaytirishni, hamda xizmat qiluvchi xodimlar sonini ko'paytirishni (junni yuvishda 7-8 kishi band bo'lsa ip ishlab chiqarishda 20–25 kishi ishlaydi) talab qiladi. Jun yigirish mashinasi 400,0 ming dollar, ip ishlab chiqarish liniyasi quvvatiga (1smedenada 4 yoki 8 t) qarab 580-990 ming dollar turadi.

Jun ishlab chiqarishning asosiy manbasi – qo'ychilik qorako'lchilik, echkichilik va tuyachilik kabi sohalarini o'z ichiga oluvchi cho'l-yaylov chorvachiligi. Deyarli 22,0 mln.bosh mayda shoxli mollarning 6,0 mln.boshdan ko'prog'i qorako'l yo'llari 2,0 -2,3 ming boshi echkilar va 21-22 ming bosh tuyalar O'zbekistonda yetishtiriladigan junning asosiy qismini dag'al jun tashkil etib ularning Ichida qora qo'ylari juni nisbatan yuqori sifatga ega. Respublika "qoraqo'ychilik" uyushmasi tizimida junni tayyorlash va qayta ishlab "Qizilqum BUUL Tekc " qo'shma korxonasi (1500 tonnagacha Navoiy viloyati), "Keles jun" (1500 tonnagacha Toshkent viloyati) "Kom-tekc POOSH " (Buxoro viloyati) kabi ko'rxonalarda markazlashgan holda amalga oshiriladi. Bu korxonalar turli sabablarga ko'ra o'z quvvatlaridan to'liq foydalana olmayabtilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Каюмов Ф.К. и др. Каракулеводческий подкомплекс и его роль в формировании конъюнктуры рынка. –Т. "Узинформагрупп", 1993. –96 с.
2. Нурумбетов Т.Я. Каракулеводческий подкомплекс: состояние и основные пути развития/ Т.Я Нурумбетов// АПК: экономика, управление. –№ 11. 1990. –С. 57-59.
3. Зволинская О.В., Головин О.В. Теоретические подходы к формированию муниципальных ресурсоэффективных агропродовольственных комплексов/ О.В.Зволинская, О.В. Головин // Вестник РУДН,- 2009, № 3. –С. 85-91.

4. Тангиров А.Э. Совершенствование продажи продукции пустынно-пастбищного животноводства и модернизация отрасли.// Формирование и развитие сельскохозяйственной науки в XXI веке //с.Соленое Займище-2016.С.509-514.
5. Васлидинов Б. В., Саламов И., & Нурманов Ш. Х. (2023). МЕВА-САБЗАВОТЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИДА САБЗАВОТ ЕТИШТИРИШ ВА УЛАРНИ РЕНТАБЕЛЛИК ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШ. Научный Фокус, 1(7), 687-699.
6. Саламов И., & Нурманов Ш. Х. (2023). НЕРАВНОЦЕННОСТЬ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ И ПУТИ ЕЕ УСТРАНЕНИЯ. Научный Фокус, 1(7), 796-801.
7. Саламов И., & Нурманов Ш. Х. (2023). НЕРАВНОЦЕННОСТЬ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ И ПУТИ ЕЕ УСТРАНЕНИЯ. Научный Фокус, 1(7), 796-801.
8. O'G'Li H. S. R., Maxmudovich U. B., & Abdusamatovich J. J. (2024). OLIY TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING USTUVOR YO 'NALISHLARI. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 7(2), 158–165.
9. Faxriddin O'g'li N. D., Maxmudovich U. B., & Abdusamatovich J. J. (2024). OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARINING NAZARIY ASOSLARI. WORLD OF SCIENCE, 7(2), 126-134.
10. Ibodullayevich O. R., & Turdibayevich K. R. (2023). QISHLOQ XO'JALIGIDA CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH. MASTERS, 1(1), 119-126.
11. Kazakova Z. S., & Aslonov X. (2023). QISHLOQ XO 'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI O 'RNI. The Journal of Economics, Finance and Innovation, 391-398
12. Salaxiddinovna K. Z., & Iskandarovna I. I. (2024). OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI YETISHTIRISHNING HUDUDIIY JIHATLARI. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7(2), 247-256.
13. Sharipovna N. M., & Rustamjon o'g'li T. O. (2024). QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 3(27), 269-275.
14. Tirkashyev F. (2023). Intellektual mulkni boshqarish jarayonlarni o'rganishning nazariy muammolari.
15. Ortiqaliev A. B. (2022). CHORVACHILIK YO 'NALISHIDAGI FERMER XO 'JALIKLARIDA SOTISH HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH. AGROBIOTEXNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI, 1155-1159.
16. Azimjonovich R. N. (2023). General Characteristics of Socio-Economic Systems and Types of Socio-Economic Systems. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 3(12), 179-182.
17. Xujayarovich N. S. (2023). INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR PROCESSING OF KARAKUL PELTS AND THEIR ECONOMICAL EFFICIENCY. Journal of Advanced Scientific Research (ISSN: 0976-9595), 3(3).

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.